

MEMORIJALNI MUZEJ LAVOSLAVA RUŽIČKE U VUKOVARU: POVODOM 90-GODIŠNJICE ROĐENJA

U vrijeme kada Muzej Slavonije u Osijeku slavi rijedak jubilej, 100 godina uspješnog djelovanja, istovremeno u Vukovaru je otvoren Spomen-muzej nobelovcu Lavoslavu Ružički. Osječki muzej je prvenac u muzejskoj djelatnosti slavonske regije, a Spomen-muzej Ružička je u ovom trenutku zadnji uspjeh u ovoj oblasti kulturnog djelovanja. Dug i trnovit je bio stogodišnji put do današnjih tridesetak muzejskih i galerijskih organizacija, koje su neosporno značajan činilac u čuvanju kulturne baštine i kulturnog razvoja uopće u ovoj regiji.

Životni put Lavoslava Ružičke tijesno je vezan za Osijek. Ružičkina majka, rođena u bačvarskoj obitelji Sever, porijeklom je iz Osijeka. Lavoslav Ružička došao je iz Vukovara u Osijek poslije smrti oca u svojoj četvrtoj godini. U Osijeku je proveo lijepe mladenačke godine, da bi ovaj grad napustio kao abiturijent Krajevske velike gimnazije 1906. godine.

U svemu tome nalazimo i potrebu i želju da uz jubilej Muzeja Slavonije progovorimo o Ružički i o Spomen-muzeju koji je posvećen ovom slavnom sugrađaninu Vukovara i Osijeka, prvom našem nobelovcu.

U Vukovaru je pokazano veliko razumijevanje za razvoj muzejske djelatnosti. Ovdje je jedan od najjačih zavičajnih muzeja u ovoj regiji, s posebnim odjelima: Spomen-muzej Drugog kongresa Komunističke partije Jugoslavije i Zbirka Bauer i galerija umjetnina. Otvaranjem Spomen-muzeja nobelovcu Lavoslavu Ružički uključen je i četvrti odjel u zajednički organizacioni oblik koji djeluje kao Gradski muzej u Vukovaru.

Zavičajni kompleksni muzej u Vukovaru u okviru svog osnovnog zadatka sistematski prikuplja i podatke o značajnim ličnostima koje su na vukovarskom području rođene ili su ovdje djelovale. Ružička je proglašen počasnim građaninom Vukovara još 1940. godine. Na taj način više od četvrt stoljeća prikupljeni su podaci o Lavoslavu Ružički. Bili su to izresci iz naših i stranih novina, napisi u časopisima, objavljeni radovi i Ružičkina vlastoručna pisma. Uprava vukovarskog muzeja u više navrata je kontaktirala s nobelovcem baš u namjeri da taj dokumentarni materijal što više obogati. Najviše zasluga u ovoj aktivnosti ima dugogodišnji direktor vukovarskog muzeja Ante E. Brlić.

Treba priznati da nije išlo uvijek lako, jer Ružička nije slao obilje materijala nego samo pojedinačne dokumente. U dva navrata Ružička je posjetio Vukovar, bilo je to 1963. i 1965. godine. Susreti u Vukovaru iskorišteni su za razgovore u toku kojih su pribilježene izjave i sjećanja.

Intenzivni naponi za formiranje spomen-muzeja počeli su 1975. godine, kada

mr Vlado Horvat
Gradski muzej, Vukovar
Städtische Museum, Vukovar

je na prijedlog Gradskog muzeja Skupština općine Vukovar donijela odluku da se postavi memorijalni muzej nobelovcu Ružički.

U okviru ovog zadatka direktor Gradskog muzeja u Vukovaru Vlado Horvat, magistar muzeologije, započeo je široku aktivnost. U to vrijeme ukazala se vrlo pogodna prilika nabavke salonske garniture od deset komada iz rodne kuće Lavoslava Ružičke. Na taj način dobijen je vrlo vrijedan materijal s kojim se kasnije mogao izvrsno prikazati ambijent unutrašnjosti rodne kuće.

U lipnju 1976. godine u Zürichu počeli su konkretni dogovori o osnivanju spomen-muzeja. Ružička je ovom prilikom direktoru vukovarskog muzeja izrazio punu spremnost i veliko zadovoljstvo da pomogne kod realizacije spomen-muzeja u Vukovaru. Obećao je izdvojiti predmete i dokumente iz svog vlasništva da bi se ova zamisao mogla realizirati. U razgovorima je sudjelovala i supruga Getrud Ružička-Frei, što će se kasnije pokazati kao vrlo važno. Isto tako već tada je naš drugi nobelovac, Ružičkin učenik, Vladimir Prelog izrazio svoju spremnost da se uključi u odabiranje materijala i realizaciju cijele zamisli.

Nažalost, iznenadna smrt nobelovca Ružičke, poslije operacije u jesen iste godine, presjekla je zajedničke napore na ovom zadatku.

Direktor Gradskog muzeja prisustvovao je pogrebu kao izaslanik Skupštine općine Vukovar. Nakon nužnog višemjesečnog prekida rad na realizaciji spomen-muzeja je nastavljen, pored toga što je bilo očito da je cijeli proces usporen. Razgovori su nastavljeni sa suprugom pokojnog nobelovca i uz veliku pomoć nobelovca Vladimira Preloga.

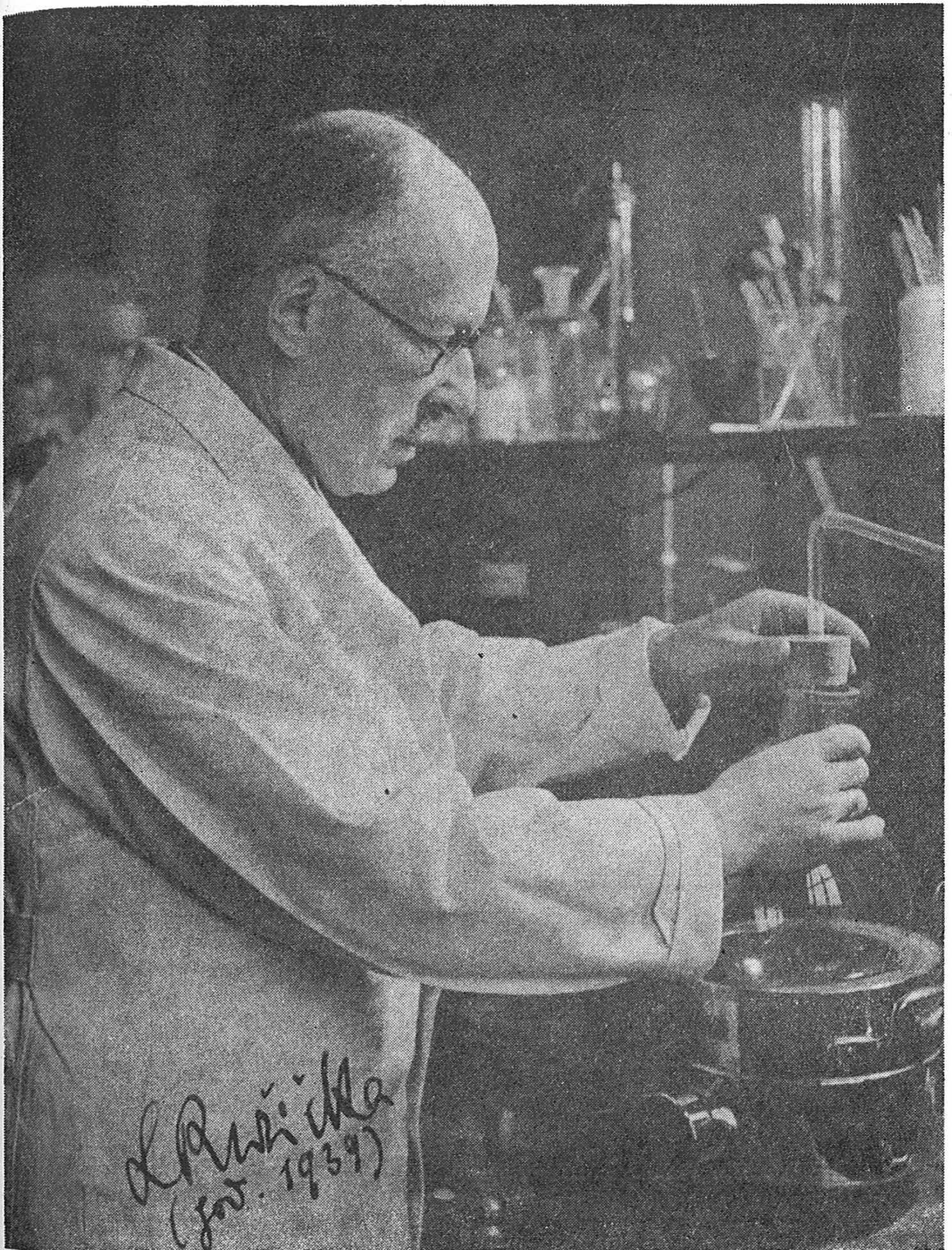
Iz ostavštine Lavoslava Ružičke izdvojen je znatan dio originala za budući spomen-muzej u Vukovaru. Oko pedesetak diploma, četrdeset plaketa i medalja, niz upotrebnih predmeta, obilje fotodokumentacije, dio biblioteke na našem jeziku i drugo. Nažalost, stručna biblioteka je već ranijom odlukom bila namijenjena Visokoj tehničkoj školi u Zürichu. Isto tako izvanredna umjetnička djela već su od ranije bila izložena za stalno u galeriji Kunsthaus, također u Zürichu, tako da nisu mogla biti izdvojena za Vukovar. Preuzimanje dobijenog materijala uslijedilo je 1977. godine i stvoreni su preduvjeti za postav memorijalnog muzeja Ružički u Vukovaru.

Nosilac zadatka za izradu izvedbenog programa za postav ovog spomen-muzeja bio je Vlado Horvat. Stručnu suradnju za znanstveno područje kemije pružila je Komisija Hrvatskog kemijskog društva i Društva kemičara i tehnologa Hrvatske, posebno preko dr Nenada Trinajstića iz Zagreba.

U rodnoj kući u Vukovaru (danas Ulica Moše Pijade) adaptirane su prostorije za budući spomen-muzej. Kuća je velika, ali danas ima drugog korisnika, a za potrebe muzeja izdvojen je samo jedan manji prilazni prostor i jedna veća dvorana. Relativno skroman prostor diktirao je u znatnoj mjeri opseg muzejske izložbe.

Stalni postav zamišljen je i realiziran u dva dijela: prikaz životnog puta nobelovca Ružičke i prikaz dijela ambijenta iz njegove rodne kuće.

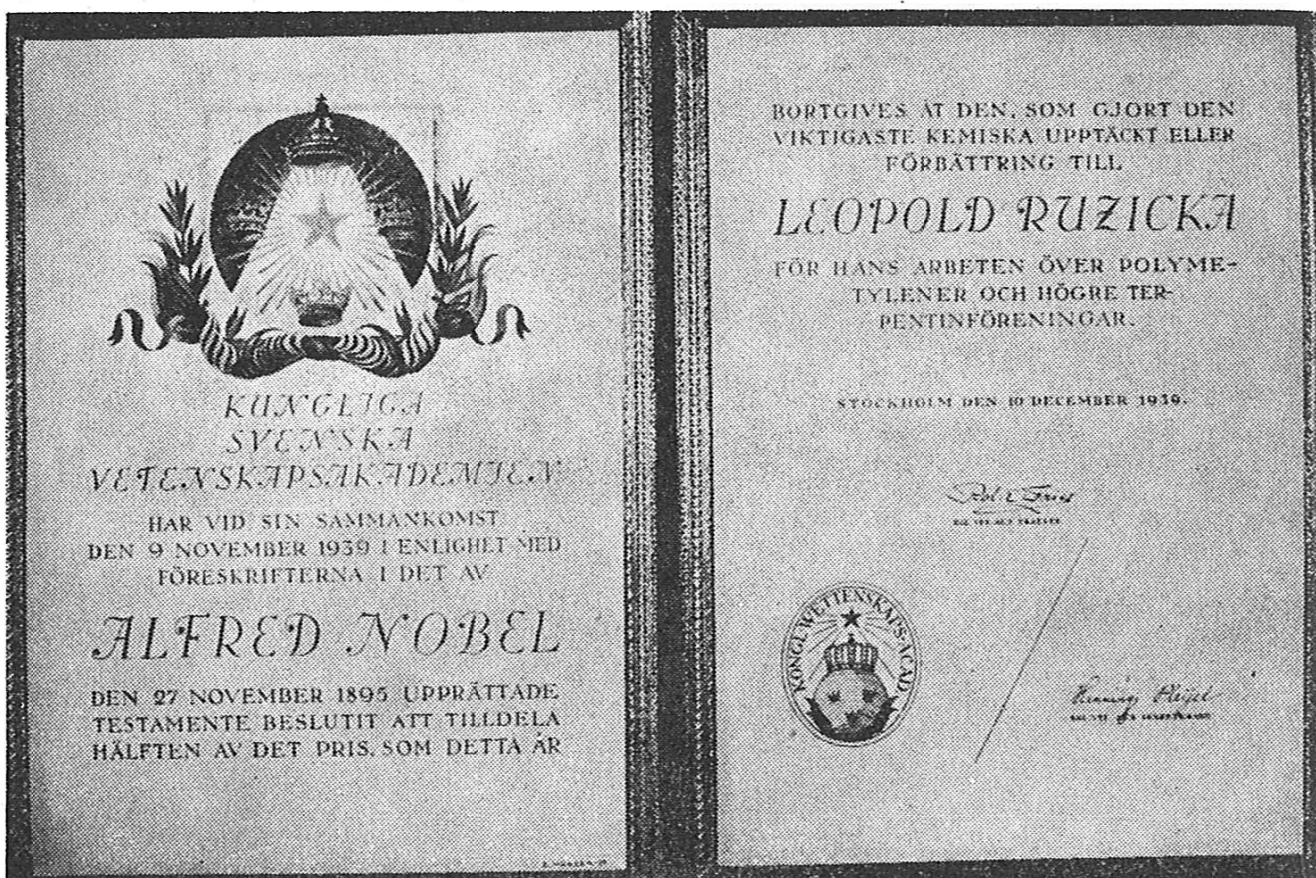
Svaki dio Ružičkinog života i rada vezan za pojedino mjesto prikazan je kao posebna cjelina. Da bi se ti segmenti lakše pratili, to je i vizuelno riješeno. U gornjem dijelu izložbenih ploha u formi friza, pojavljuju se u velikim dimenzijama razglednice pojedinih mjesta, a u donjem dijelu izložen je materijal koji se odnosi na to mjesto boravka, odnosno razdoblje.

Slika 1. Ružička u laboratoriju

1. Roditelji, rođenje i boravak u Vukovaru

Osnovni podaci o obitelji Ružička, o kojoj prve vijesti nalazimo u Dalju 1825. godine. Fotografije oca i majke, Lavoslava u prvoj godini života, fotokopija iz matične knjige rođenih (Ružička je rođen 1887. godine), originalni odjevni predmeti iz tog razdoblja, koje je sačuvala majka.

Slika 2. Nobelova diploma Ružički

2. Školovanje u Osijeku

Poslije samoubojstva oca (koji je po zanimanju bio bačvar i istaknuti veletrgovac, ali je doživio financijski neuspjeh) obitelj je u Osijeku. Originalne medalje koje govore o poslovnim uspjesima osječke porodice Sever iz koje potječe majka. Školski izvještaj i svjedodžbe Lavoslava Ružičke u Kr. velikoj gimnaziji u Osijeku. Džepni šah kojega je Ružička sam izradio, vlastoručno pisane note za tamburicu, školski crteži.

3. Studij u Karlsruheu

Originalne diplome o stjecanju titule inženjera, a zatim odmah i doktora kemije na »Die Grossherzogliche Technische Hochschule Fridericiana zu Karlsruhe.« Fotografije mjesta i škole.

4. Znanstveni rad u Zürichu i Nobelova nagrada

Slika 3. Ružičkina rodna kuća u Vukovaru

Od 1912. godine radi u Švicarskoj, obujam znanstvenog opusa profesora Ružičke je golem. Fotografije Ružičke u laboratoriju, Savezne visoke tehničke škole u Zürichu, gdje je postigao najveće uspjehe, lista od 600 objavljenih radova, s kratkim prikazom u čemu su Ružičkini glavni znanstveni prilozi. Tri su glavna područja znanstvenog rada Lavoslava Ružičke: veliki prstenovi, viši terpeni ili politerpeni i spolni hormoni. Ružička je prvi otkrio da postoje veliki prstenovi za koje se mislilo da su nemogući. Ustanovio je da se muskon i civeton, prirodni mirisi, sastoje od po jednog prstena sa 15, odnosno 17 ugljikovih atoma. Studirao je

politerpene i ustanovio da postoji bliska veza između viših terpena i biološki važnih grupa spojeva, kao što su žučne kiseline, steroli i spolni hormoni. Što više, priredio je muške spolne hormone androsteron i testosteron i razvio je postupak za tehnološku proizvodnju hormona. U ovom dijelu postave dominira Nobelova diploma, koju je Ružička dobio za svoj rad na polimetilenima i višim terpenima 1939. godine. Izloženi su i primjerci časopisa i izresci iz novina, koji donose vijesti da je Lavoslav Ružička dobio Nobelovu nagradu.

5. Priznanje, diplome i medalje

Za svoj rad Ružička je primio brojna priznanja iz naše zemlje i cijelog svijeta. Već 1940. proglašen je počasnim doktorom Sveučilišta u Zagrebu, a kasnije je dobio još sedam počasnih doktorata i bio je član 17 znanstvenih akademija širom svijeta. Brojna priznanja, diplome i plakete izložene u nizu vrlo slikovito govore o Ružičkinom ugledu.

6. Veze s domovinom

Ružička je postao švicarski državljanin, ali nije nikada zaboravio svoju rodnu zemlju i svoj jezik, rado i s ponosom isticao je svoje hrvatsko porijeklo. Izložene su fotografije i napisi o njegovim boravcima u Jugoslaviji, posjete Maršalu Titu, dolasci u Vukovar, posjete Kumrovcu. U ovom dijelu izložbe dominira »Orden Jugoslavenske zastave sa zlatnim vijencem«, kojim ga je imenovao Predsjednik Tito 1975. godine, »za dugogodišnji aktivan prijateljski odnos prema našoj zemlji i doprinos afirmaciji naučnih dostignuća i društveno-političkog sistema SFRJ u inozemstvu.«

7. Ostali interesi

Pored intenzivnog znanstvenog rada Lavoslav Ružička je pokazivao široki interes za mnoga područja kojima je posvećivao svoje slobodno vrijeme: bio je vrstan poznavalac starijeg evropskog slikarstva, ljubitelj i uzgajivač cvijeća, planinar i pasionirani foto-amater. Ovi interesi prikazani su fotografijama Ružičkine zbirke slika u galeriji u Zürichu, katalogima, planinarskim značkama i sl.

8. Smrt

Ružička je umro u Zürichu, 26. rujna 1976. godine.

Izloženi su napisi iz švicarske štampe i tekstovi govora koje je održao nobelovac Prelog. U ovom dijelu izložbe postavljena je posmrtna maska u bronci, koja vrlo jasno označava kraj životnog puta.

U drugom dijelu stalnog postava dominira salonska garnitura iz Ružičkine rodne kuće, koja zajedno s portretima roditelja, dijelovima biblioteke, upotrebnim predmetima s Ružičkinog radnog stola, fotoalbumima, daje izložbi pored dokumentarnog i intimni ugođaj.

Spomen-muzej nobelovcu Ružički trajno, na suvremeni muzeološki način čuva sjećanje na našeg prvog nobelovca.

Prilikom otvorenja muzeja Kombinat gume i obuće »Borovo« prihvatilo je pokroviteljstvo nad manifestacijom »Ružičkini dani«. Svake druge godine održavat će se kemijski stručni i znanstveni skupovi pod ovim nazivom. »Ružičkini dani« uvijek će počinjati posjetom Spomen-muzeju, a cijela ova manifestacija još više će učvrstiti trajno sjećanje na ovog velikog kemičara.

Otvaranjem Spomen-muzeja nobelovcu Ružički u Vukovaru na području slavonske regije otvoren je prvi memorijalni muzej posvećen jednoj ličnosti.

U pripremi je realizacija još nekih memorijalnih muzeja: Đuri Đakoviću u Slavanskom Brodu i Đuri Salaju u Valpovu. Na taj način mreža muzeja u ovoj regiji obogaćena novim sadržajima dobija nove vrlo značajne organizacije u okviru muzejske djelatnosti.

LITERATURA

- Antun Bauer, Memorijal Oskar Kokscha-dokumentations-centum, *Informatica muzologica*, Zagreb, 24, 1974.
- Vlado Horvat, Spomen-muzej nobelovcu Lavoslavu Ružički, *Kemija u industriji*, Zagreb, 3, 1978.
- Vera Johanides, Veze profesora Ružičke s domovinom, *Kemija u industriji*, Zagreb, 3, 1978.
- Nevenka Prosen, Memorijalna izložba u rodnoj kući Nikole Tesle, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, Zagreb, 5, 1956.
- Neda Ritz, Uz otvorenje Spomen muzeja nobelovcu Lavoslavu Ružički u Vukovaru, *Kemija u industriji*, Zagreb, 3, 1978.
- Vjekoslav Topalović, Memorijalni muzej nobelovcu Nikoli Andriću u rodnoj kući u Travniku, magistarski rad.
- Nenad Trinajstić, Na granici između biorganske kemije i biokemije, *Kemija u industriji*, Zagreb, 3, 1978.
- Gemälde der Ruzicka Stiftung, Zürich, 1949.

DAS MEMORIALMUSEUM DES NOBELPREISTRÄGERS LAVOSLAV RUŽIČKA
IN VUKOVAR:

ANLÄSSLICH DES 90. JAHRESTAGES

Zusammenfassung

Lavoslav Ružička wurde im Jahre 1887 in Vukovar geboren. Nach dem Schulbesuch in Osijek und dem Studium in Karlsruhe verbrachte er den grössten Teil seines Lebens in Zürich, wo er an der Technischen Hochschule ausserordentliche Resultate auf dem Gebiete der organischen Chemie erzielte. Den Nobelpreis für die Arbeit an Polymethylenen und den höheren Terpenen erhielt er im Jahre 1939. Für seine Tätigkeit erhielt er auch zahlreiche andere Anerkennungen, darunter acht Ehrendokorate, die Mitgliedschaft an 17 wissenschaftlichen Akademien, und im Jahre 1940 wurde er zum Ehrenbürger von Vukovar ernannt. Ružička blieb bis zu seinem Lebensende seinem Geburtslande ergeben und hob mit Stolz seine kroatische Abstammung hervor. Er war ein grosser Freund Jugoslawiens. Präsident Tito verlieh ihm im Jahre 1975 den »Orden der Jugoslawischen Fahne mit Goldkranz« für seine »langjährigen freundschaftlichen Beziehungen zu unserem Lande und für den Beitrag zur Affirmation der wissenschaftlichen Errungenschaften und des gesellschaftlich-politischen Systems der Sozialistischen Föderativen Republik Jugoslawien im Ausland«.

Die Versammlung der Gemeinde Vukovar fasste im Jahre 1975 auf den Antrag des Städtischen Museums in Vukovar hin den Beschluss ein Memorialmuseum des Nobelpreisträgers Ružička zu gründen. In den direkten Gesprächen, die in Zürich mit Lavoslav Ružička geführt wurden, nahm er diesen Vorschlag mit Begeisterung entgegen, und es wurde besprochen, dass es für das zukünftige Museum eine Reihe Originale zur Verfügung stellen werde. Der unverhoffte Tod im Jahre 1976 unterbrach diese gemeinsamen Bemühungen, doch wurde trotz allem diese ganze Verabredung in Mitarbeit mit der Witwe Gertrude Ružička Frei und dem Nobelpreisträger Vladimir Prelog verwirklicht.

Das Memorialmuseum des Nobelpreisträgers Lavoslav Ružička wurde in dessen Geburtshause in Vukovar eingerichtet und im Jahre 1977 eröffnet. Die Durchführung wurde Mr. Vlado Horvat anvertraut, während die fachmännische Mitarbeit für das Gebiet der Chemie vom Kroatischen chemischen Verein geleistet wurde.

Das Memorialmuseum enthält mehrere thematische Einheiten: Geburt in Vukovar, Schulbildung in Osijek, Studium in Karlsruhe, wissenschaftliche Tätigkeit in Zürich, Anerkennungen, Verbindungen mit der Heimat, andere Interessen, Lebensende. Während in einem Teil des Memorialmuseums durch diese thematischen Einheiten der Lebensweg Lavoslav Ružičkas in einer chronologischen Reihenfolge dargestellt wird, ist im anderen Teil das Ambient des Elternhauses wiedergegeben.

Im ganzen Museum dominieren zahlreiche Originale, was neben einer Reihe anderer Dokumente ein überzeugendes Bild des Nobelpreisträgers Lavoslav Ružička abgibt.